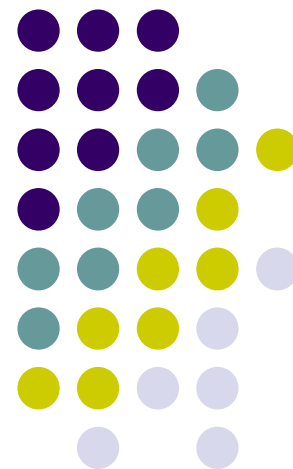

اخلاق در پژوهش های علوم پزشکی

اخلاق در اطلاع رسانی پزشکی

مجید سرنی زاده

عضو کمیته اخلاق در پژوهش های زیست پزشکی
دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

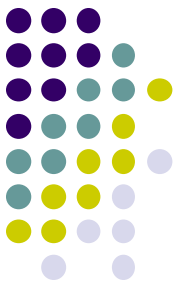

اگر لبخند بلد نیستید کتابدار نشوید

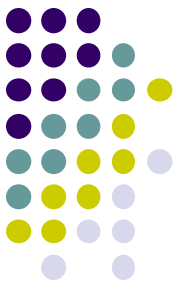
**استخدام افراد ذاتا با اخلاق موثرترین راه
برای راعایت ملاحظات اخلاقی است**

اخلاق پزشکی

اخلاق پزشکی دانشی میان رشته ای است که موضوع آن مسائل و مباحث اخلاقی در حوزه ی علوم پزشکی است. سیستمی از اصول و قواعد اخلاقی است که ارزش ها و قضاوتها را در حوزه پزشکی بکار می گیرد. این مسائل و مباحث در شاخه های مختلف علوم پزشکی به عنوان حرفه، پژوهشهای پزشکی و سیاستگذاری نظام سلامت مطرح هستند.

از جمله مباحث اخلاق پزشکی می توان مسائل اخلاقی در بیماران پایان حیات، اخلاق در پژوهشهای پزشکی، اخلاق حرفه ای در حرفه مندان پزشکی و سلامت، وظایف و مسؤلیتهای پزشک، رضایت آگاهانه، اتانازی، شأن و کرامت انسانی، مرگ مغزی و شاخص های آن، شبیه سازی انسان، اخلاق در سیاستگذاری و تخصیص منابع محدود را نام برد.

اخلاق در پژوهشهای پزشکی

«**اخلاق در پژوهش**» از مهم‌ترین مباحث و موضوعات مطرح در اخلاق پزشکی نوین است که ناظر بر بکارگیری ارزش‌ها و اصول اخلاقی در انجام پژوهش‌های علوم پزشکی است و در حال حاضر توسط مجامع بین‌المللی، سازمانهای منطقه‌ای، سیاستگذاران و برنامه‌ریزان کشورهای مختلف، و محققین و متخصصین رشته‌های مختلف علوم و فنون مورد توجه ویژه قرار

دارد.

تاریخچه

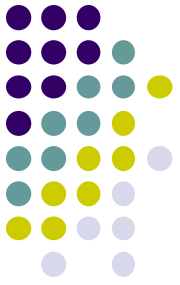
قانون حمورابی، ۱۷۵۰ ق.م

سوگند نامه بقراط، ۴۵۰ – ۳۸۰ ق.م

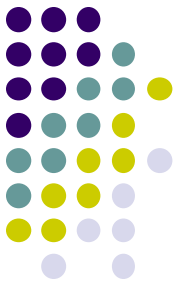
آئین زرتشت و طبابت، ۷۰۰ ق.م

رساله بایسته های رازی، ۲۵۱ – ۳۱۳ ه.ق

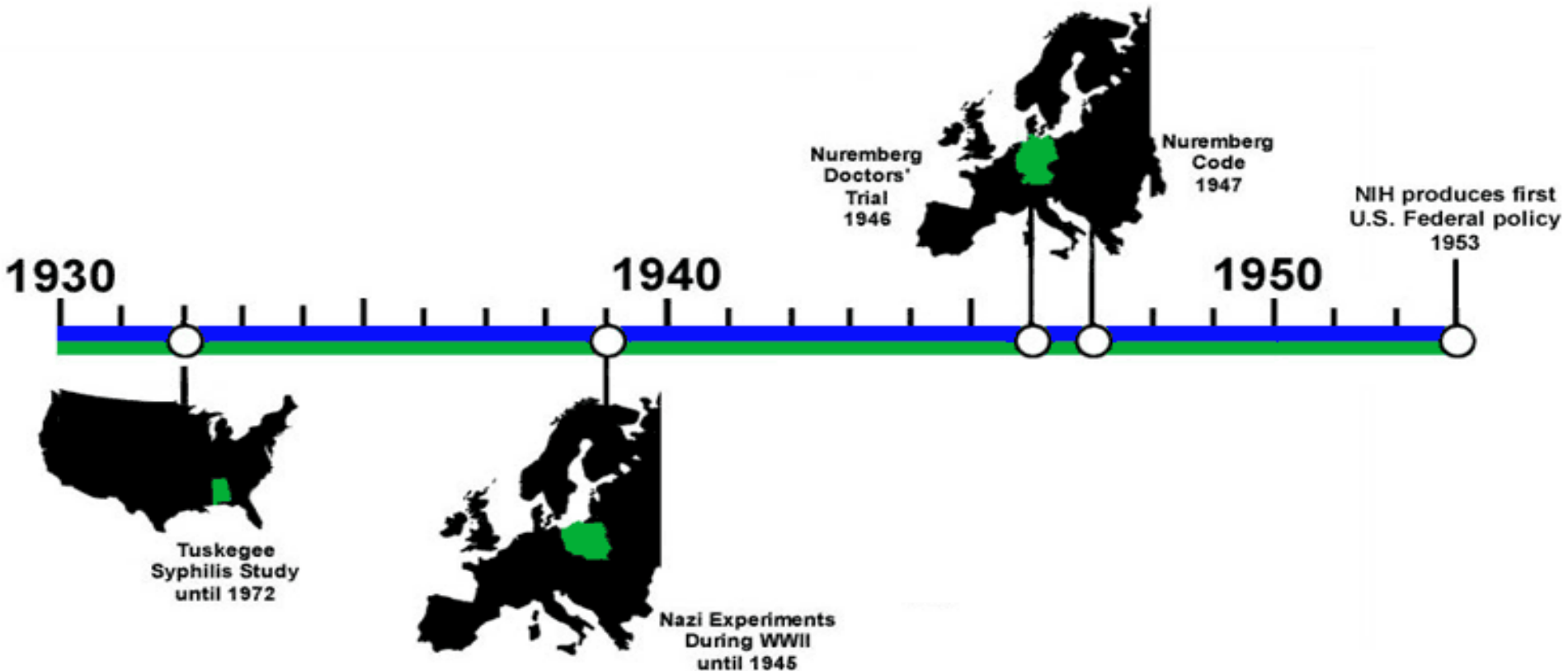
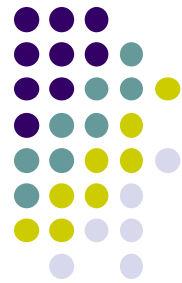
پندنامه اهوازی، ۳۸۳ ه.ق

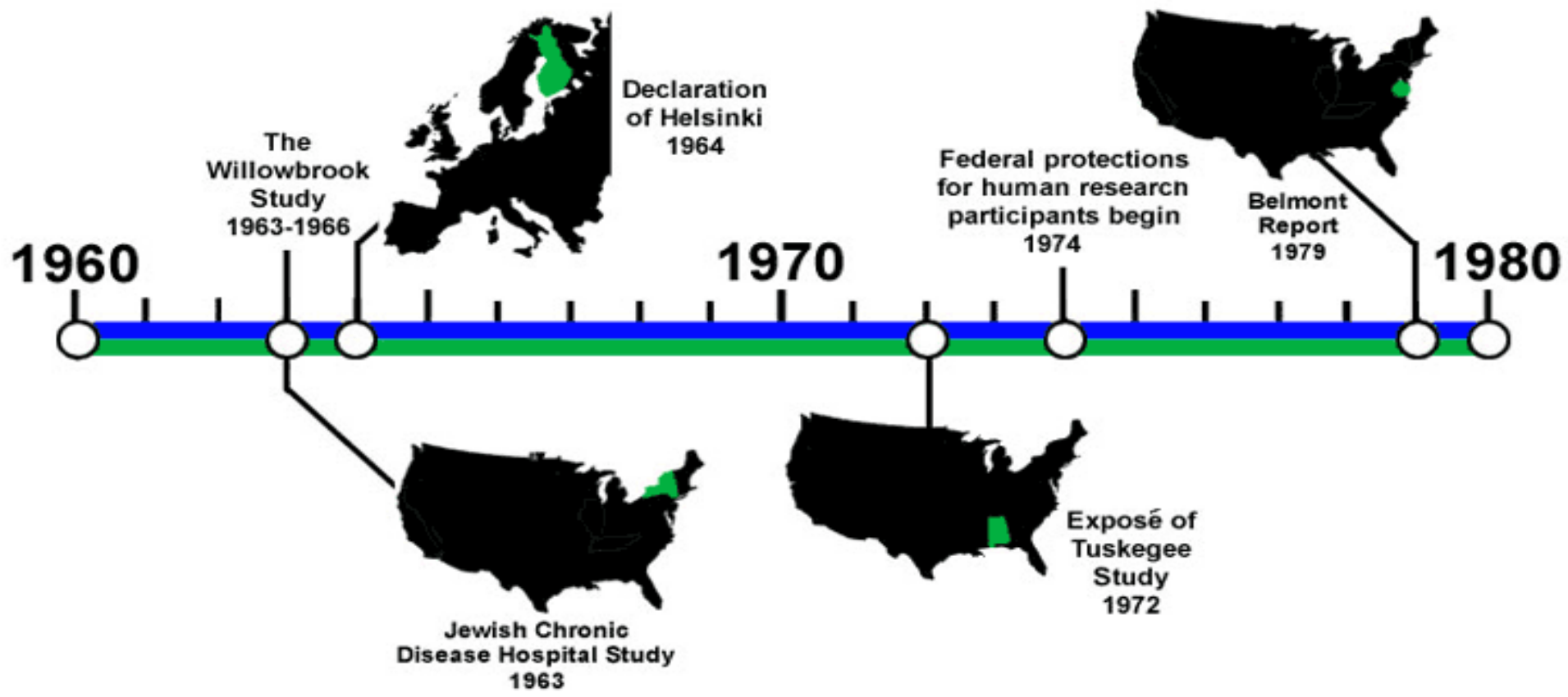
مسیرهای اخلاق در پژوهش‌های علوم پزشکی قرن بیستم

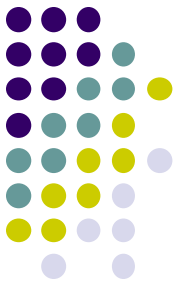

History

History

مسیر بی اخلاقی

مروری بر برخی از نقاط عطف (لندمارک‌ها):

- پژوهش‌های پزشکان نازی و امپراطوری ژاپن در دوران جنگ دوم جهانی
- پژوهش ویلوبروک
- پژوهش بیمارستان بیماران مزمن
- پژوهش تاسکیگی
- پژوهش‌های مرتبط با ایدز در آفریقا
- ادعای شبیه‌سازی انسانی
- وضعیت ایران

پژوهش‌های پزشکان نازی و امپراطوری ژاپن در دوران جنگ دوم جهانی

پژوهش‌های پزشکان نازی:

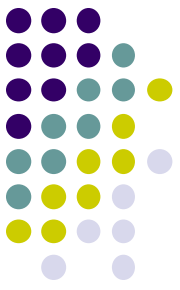
برخی از این پژوهش‌ها عبارتند از: "انداختن انسان‌های زنده و هوشیار در آب یخ برای بررسی فرآیند مرگ در اثر یخ زدگی"، "آلوده کردن افراد به انگل مالاریا برای پژوهش در جهت کشف واکسن"، "کاربرد گاز سمی خردل بر روی نمونه‌های انسانی" و "ایجاد حالت غرق شدگی و خفگی در آب شور و شیرین". این پژوهش‌ها که گستره‌ی وسیعی از انواع اهداف و روش‌ها را پوشش می‌دادند، به مرگ تعداد زیادی از آزمودنی‌ها منجر شد.

The Doctors Trial

The Medical Case of the Subsequent
Nuremberg Proceedings

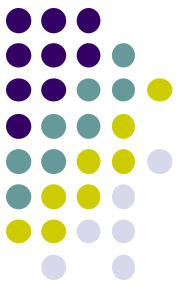
پژوهش تاسکیگی

The Tuskegee Syphilis Study (1932-72)

- For 40 years they were never told they had syphilis and were never treated for it, even when penicillin became a standard cure in 1947. They were simply told they had 'bad blood'.
- Among the aims of the study was to see whether syphilis affected black men differently from white men.

ادعای شبیه سازی انسان

● دانشمندان کره‌ای در مقاله‌ای که ابتدا در سال ۲۰۰۴ در مجله **“Science”** منتشر شد ادعا کردند که تیم پژوهشی تحت نظر دکتر هوانگ (که برای اولین بار، سگ را همانندسازی کرد) موفق به تولید سلولهای بنیادی از جنین انسان شده‌اند.

- * Hwang WS, et al. *Evidence of a pluripotent human embryonic stem cell line derived from a cloned blastocyst*. Science 2004; 303(5664): 1669-74.
- * Hwang WS, et al. *Patient-specific embryonic stem cells derived from human SCNT blastocysts*. Science 2005 Jun 17; 308(5729): 1777-83

مسیر پاسداشت اخلاق

● مروری بر برخی از نقاط عطف (لندمارک‌ها):

● بیانیه‌ی نورمبرگ

● بیانیه‌ی هلسینکی

● گزارش بلمونت

● وضعیت ایران

كد نورمبرگ

در پی محاکمهی پزشکان نازی
در دادگاه نورمبرگ، اولین کد
بین‌المللی اخلاق در پژوهش بر
روی انسان در سال ۱۹۴۷ منتشر
شد و کد نورمبرگ نام گرفت.

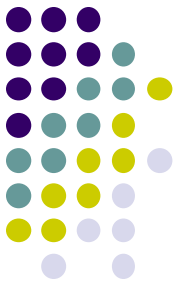

کد نور مبرگ

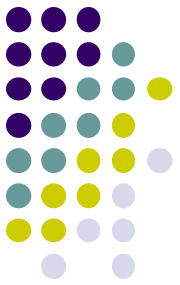
1. اخذ رضایت آزادانه از آزمودنی انسانی مطلقاً ضروری است. مجموعه‌ی مشخصی از اطلاعات باید پیش از اخذ رضایت به آزمودنی ارائه شود. وظیفه‌ی اطمینان یافتن از کیفیت رضایت اخذ شده بر عهده‌ی هر فردی است که پژوهش را آغاز، هدایت یا در آن مشارکت می‌کند.
2. پژوهش باید به گونه‌ای باشد که انتظار برود که **نتایج مفیدی** را برای جامعه دربرخواهد داشت.
3. پژوهش‌های تجربی بر روی انسان باید **قبلاً بر روی حیوانات** آزموده شده باشند.
4. باید از تحمیل هر گونه **رنج یا آسیب جسمانی یا ذهنی غیر ضروری** به آزمودنی‌ها **اجتناب** شود.
5. اگر دلیل پیشینی دال بر وقوع **مرگ یا ناتوانی** در اثر مداخله‌ی پژوهشی وجود داشته باشد، آن پژوهش **نباید انجام گیرد**، مگر، شاید، در مواردی که خود پژوهشگر نقش آزمودنی را ایفا می‌کند.

کد نور مبرگ

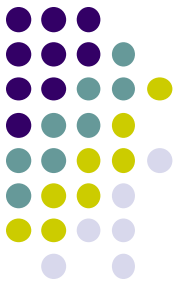
6. **درجه‌ی خطری** که تحمیل می‌شود نباید بیش از **اهمیت انسانی** مسئله‌ای باشد که امید حل آن با این پژوهش می‌رود.
7. تمهیدات لازم برای **محافظت از آزمودنی‌ها** باید فراهم شوند.
8. پژوهش‌ها باید توسط افراد دارای **کفایت و صلاحیت علمی** لازم به انجام برسند.
9. آزمودنی باید این **اختیار** را داشته باشد که هر زمان با نظر خودش ادامه‌ی شرکت در پژوهش برایش مقدور نیست، **از پژوهش خارج شود**.
10. در طی پژوهش، پژوهشگر باید آماده باشد تا هر زمان که به این نتیجه رسید که ادامه‌ی پژوهش موجب **مرگ یا آسیب جدی** به آزمودنی‌ها خواهد شد، **پژوهش را خاتمه دهد**.

بیانیه‌ی هلسینکی

- بیانیه‌ی هلسینکی، نخستین بار در سال ۱۹۶۴ در هلسینکی، پایتخت کشور فنلاند از سوی انجمن جهانی پزشکی مورد تصویب قرار گرفت. پس از آن، این بیانیه بارها مورد اصلاح و نگارش متمم قرار گرفت که آخرین مورد آن در سال ۲۰۰۸ در کره‌ی جنوبی به انجام رسید. حاصل این تجدیدنظرها و افزودن متمم‌ها آن بود که تعداد بندهای این بیانیه از ۱۱ بند در سال ۱۹۶۴ به ۳۵ بند در سال ۲۰۰۸ رسید.
- بیانیه‌ی هلسینکی، علاوه بر کد نورمبرگ، تحت تاثیر بیانیه‌ی ژنو تدوین گردید. بیانیه ژنو در سال ۱۹۴۸ از سوی انجمن جهانی پزشکان تصویب شده، بیانیه‌ی این انجمن در رابطه با اخلاق پزشکی به شمار می‌آید.

بیانیه‌ی هلسینکی

- در اولین تجدیدنظر در سال ۱۹۷۵ که در بیست و نهمین همایش انجمن جهانی پزشکی در توکیو، پایتخت ژاپن به انجام رسید، طول بیانیه به دو برابر ویراست نخستین خود رسید. این افزایش در درجه‌ی اول حاصل به میان آمدن مفهوم **کمیته‌های مستقل** در قالب کمیته‌های اخلاق در پژوهش یا بوردهای مرور سازمانی بود. در همین ویراست بود که مفهوم **"اخلاق در انتشار"** نیز به بیانیه راه پیدا کرد.
- تجدیدنظرهای دوم تا چهارم دربردارنده‌ی تغییراتی جزئی در بیانیه بودند. اما **تجدید نظر پنجم**، بویژه تحت تاثیر پژوهش‌های مرتبط با آیدز در کشورهای توسعه یافته و نگرانی از **اعمال استانداردهای اخلاقی دوگانه**، گسترده بود. این تجدید نظر در سال ۲۰۰۰ در همایش پنجاه و دوم انجمن در ادینبورگ بریتانیا به انجام رسید. و آخرین تجدیدنظر نیز در سال ۲۰۰۸ در همایش پنجاه و نهم انجمن در سئول کره‌ی جنوبی شکل گرفت.

گزارش بلمونت

- گزارش بلمونت در سال ۱۹۷۸ از سوی کمیسیون ملی محافظت از آزمودنی‌های انسانی در پژوهش‌های زیست‌پزشکی و رفتاری، در ایالات متحده آمریکا صادر شد. تهیه‌ی گزارش بلمونت تا حدی تحت تاثیر افشای موارد نقض اخلاق در پژوهش تاسکیگی بود.

- این گزارش سه اصل اساسی ناظر بر اخلاق در پژوهش بر روی آزمودنی‌های انسانی را به ترتیب ذیل معرفی کرد:

عدالت

سودرسانی

احترام به اشخاص

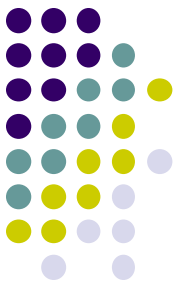
حرفه در فرهنگ وبستر (۱۹۶۱)

"پیشه ای که مستلزم وجود دانشی تخصصی است. و پشتیبانی بلند مدت و ژرف، شامل آموزش مهارت‌ها و روش‌ها و همچنین، اصول علمی، تاریخی و محققانه ای که بر آن مهارت‌ها و روش‌ها تاکید دارد. که با استناد به سازمان و تشکیلات یا اتفاق آراء و استانداردهای والای دستاوردها، رفتار و سلوک، همراه می شود و حرفه مندان خود را به مطالعاتی مستمر و نوعی کار متعهد می کند که نخستین مقصود آن ارائه خدمات عمومی است."

اخلاق حرفه ای در اطلاع رسانی در آمریکا

در سال ۱۹۸۰ صاحب نظران کتابداری امریکا، مجموعه قواعدی
مقدماتی فراهم آوردند که درونمایه آن را سه موضوع اصول
اخلاقی در پژوهش، اصول اخلاقی در تدریس اطلاع رسانی و
اصول اخلاقی در کار اطلاع رسانی تشکیل می داد.

اخلاق حرفه ای در اطلاع رسانی در انگلستان

در انگلیس، توجه حرفه کتابداری به این موضوعها منجر به انتشار بیانیه انجمن کتابداران انگلیس در سال ۱۹۶۳ درباره سانسور شد. این سند یک سال پس از نوشته داگلاس فاسکت با عنوان "اعتقاد کتابدار: نه جهتگیری سیاسی، نه جانبداری دینی، نه تحکم اخلاقی" که اغلب از آن نقل قول میشود ظاهر شد.

اخلاق اطلاع رسانی

یک زمینه اخلاقی کاربردی است که استفاده یا عدم استفاده از اطلاعات را مورد توجه قرار می

دهد و حوزه هایی مانند «مالکیت اطلاعات» و «حقوق مالکیت فردی» ، دسترسی آزاد یا

محدود به اطلاعات ، استفاده از اطلاعات دولتی ، حفظ حریم شخصی و تامین محرمانگی

(محرمانه بودن یا نبودن) و یکپارچگی داده ها و جریان بین المللی اطلاعات را در برمی

گیرد.

وضعیت توجه به اصول اخلاق در کتابداری

اصول مورد توجه کتابداران

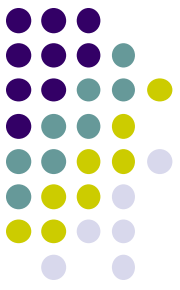
- برقراری ارتباط مثبت با همکاران در داخل و خارج از سازمان
- رفتار مناسب و توأم با احترام با همه ی مراجعان
- تلاش در شناسایی مسؤولیت های اجتماعی و حرفه ای و پرورش روحیه ی مسؤولیت پذیری
- احترام به تولیدکنندگان و نیازمندان اطلاعات
- احترام به حقوق مراجعان در مورد محرمانه بودن اطلاعات مربوط به آن ها

وضعیت توجه به اصول اخلاق در کتابداری

اصول کمتر مهم برای کتابداران

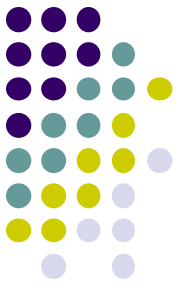

- گسترش دیدگاه محققانه در عملکرد و ارزیابی فعالیت ها بر اساس اصول و اعلام نتایج برای آگاهی حرفه مندان
- کمک به شکل گیری زیرساخت های اطلاعاتی کشور
- تشخیص اشکالات در تفکر و عملکرد حرفه ای و ارائه ی راهکارهای لازم برای رفع آن ها
- عدم پایبندی به نظرات شخصی در مقابل نظرات و وظایف حرفه ای
- تلاش در جهت اصلاح و گسترش استانداردها و معیارهای عملکرد حرفه ای

چند پرسش

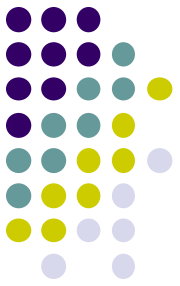
1. چند کتاب در کتابخانه محل کارتان موجود است ؟
2. چند بانک اطلاعاتی دیجیتال در محل کارتان در دسترس است ؟
3. چه تعداد از کتابهای کتابخانه تان را مطالعه کرده اید ؟
4. آیا اهل نوشتن هستید ؟
5. آیا علاقمند به جمع آوری اطلاعات علمی، ادبی، هنری به روز هستید ؟
6. چه کارهایی برای تغییر محل کارتان انجام داده اید ؟
7. چه کارهایی برای جذب مطالعه کنندگان بیشتر انجام داده اید ؟
8. چه رویدادهای علمی و فرهنگی و تخصصی در کتابخانه تان برای مطالعه کنندگان و علاقمندان برگزار کرده اید؟

یک پرسش

**سانسور در کتابداری و اطلاع رسانی در چه شکل
هایی رخ می دهد؟**

سپاس از توجه شما

منابع:

- اخلاق در پژوهش های پزشکی، محمد ضرغام، نشر برای فردا، ۱۳۸۵
- بررسی میزان رعایت معیارهای اخلاق پزشکی در پایان نامه های تحقیقاتی کارآزمایی بالینی، مجله علمی نظام پزشکی، ۱۳۷۸
- میزان رعایت اصول علمی اخلاق در پژوهش در پایان نامه های فارغ التحصیلان دانشکده دندان پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان در ۱۳۸۳
- میزان رعایت موازین اخلاق در پژوهش در طرحنامه های تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی ارومیه طی سالهای ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷
- سایت اینترنتی مرکز تحقیقات اخلاق و تاریخ پزشکی
- سایت اینترنتی کمیته کشوری اخلاق در پژوهش های زیست پزشکی
- اسلاید آموزشی آقای دکتر احسان شمسی کوشکی
- Ethics of Medical Research. Professor Ahmed A. Adeel